

تذکرۃ الاولیاء

فريد الدين ابو حامد محمد بن ابوبكر
ابراهيم بن اسحاق عطار کدکنی نیشابوری

ویراستار: وحیدہ ملاحسینی

سروشخانه	عطار، محمد بن ابراهیم، ۹۵۳۷ - ۹۶۲۷ ق.
نشان و نام پدیدآور	تذکره الاولیاء، فریدالدین ابو حامد محمد بن ابوبکر ابراهیم بن اسحاق عطار کدکنی نیشابوری.
مشخصات نشر	تهران: سفیر و شد، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۹۶۰ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۹۵۰۰۸-۷-۱
وضعیت فهرست نویسی	غلیظا
موضوع	عارفان -- سرگذشتنامه
موضوع	تصوف
موضوع	نثر فارسی -- قرن ۶ ق.
رده بندی کنگره	۸۹۲/۲۹۷
رده بندی دیویی	۲۹۷/۸۹۲
عنوان کتابخانه ملی	۳۶۷۷۲۱۹

تذکره الاولیاء

فریدالدین ابو حامد محمد بن ابوبکر ابراهیم بن اسحاق عطار کدکنی نیشابوری

ویراستار: وحیده ملاخسینی

چاپ اول: ۱۳۹۳

قطع و تعداد صفحات: ۹۶۰ صفحه رقعی

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

بها: ۴۸۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۰۰۸-۷-۱

آدرس: شهرک غرب - بلوار دادمان - خیابان قنار مقدم - پلاک ۵ - واحد ۵ جنوبی

مقدمه

فریدالدین ابوحامد محمد عطار نیشابوری (۵۴۰ قمری - ۶۱۸ قمری) یکی از عارفان و شاعران ایرانی اواخر سده ششم و اوایل سده هفتم است. او در سال ۵۴۰ هجری مطابق با ۱۱۴۶ میلادی در نیشابور زاده شد. نام او «محمد»، لقبش «فریدالدین» و کنیه اش «ابوحامد» بود و در شعرهایش بیشتر عطار و گاهی نیز فرید تخلص کرده است. نام پدر عطار، ابراهیم (با کنیه ابوبکر) و نام مادرش، رابعه بود. وی داروسازی و عرفان را از شیخ مجدالدین بغدادی فرا گرفته بود و به شغل عطاری و درمان بیماران می پرداخت. آثار عطار زبان دل است و برگرفته از فرهنگ ایرانی-اسلامی که دیدگاه عرفانی و درون گرایی شور و عشق و جذب در آن موج می زند. وی از جمله عارفانی بود که برخلاف صوفیان در مقابل ظلم ایستادگی می کرد که شهادت وی به دست مغولان، مویید این گفتار است. ارتباط عطار با عرفان از طریق خراسان بزرگ است. در قرن سوم و چهارم هجری در خراسان، عرفان ایرانی پایه گذاری شد که عطار در اواخر قرن ۶ و اوایل قرن ۷ از پایه گذاران آن همانند: خرقانی و بایزید بسطامی و مکتب خراسان استفاده کرد. عرفان مکتب خراسان بر عشق تاکید

بسیار دارد و در اصطلاحات عرفانی، سکری مذهب بوده اند؛ که در بین سخنان ایشان جملات شطح گونه که ظاهر آنها بعضاً مخالف با شریعت بود، یافت می شود.

از آثار او می توان به مختار نامه، مصیبت نامه، الهی نامه، اسرار نامه، منطق الطیر، دیوان غزلیات و قصاید و تذکرة الاولیاء اشاره کرد.

معروف ترین و تنها اثر نشر او تذکرة الاولیاء است که زندگی هفتاد و دو نفر از صوفیه را با اثر دلنشین روایت کرده و جملات قصار و داستان های نغز و آموزنده ی بسیاری از نحوه زندگیشان در آن آورده است. شهرت این کتاب به غیر از این، به دلیل سادگی متن آن نیز هست که نسبت به زمان نگارش آن - قرن هفتم - قابل توجه می باشد. ابتدای هر بخش از کتاب با جملات اغراق آمیز و مسجعی در مدح یکی از اولیا آغاز می شود و اغلب بعد از آن، شرح تولد یا توبه او در پی می آید، و سپس حکایاتی از زندگی او و بعد جملاتی که از زبان او نقل شده و در آخر، بخش حکایات مربوط به مرگ او یا بعد از مرگ ذکر می شود.

کتاب تذکرة الاولیای شیخ فریدالدین عطار نیشابوری که در حدود سال ۶۱۷ قمری یعنی در آستانه ی تاخت و تاز مغولان در ایران، به نگارش درآمده است، اثری است از جمنند و تقریباً بی مانند در شرح احوال ۹۷ تن از بزرگان دین و عرفان اسلامی که با نام و یاد امام جعفر صادق (ع) آغاز می شود و با «ذکر امام محمد باقر (ع)» پایان می گیرد. شیخ عطار که عارفی وارسته و حکیمی دانشمند و صاحب تألیفات بسیار به نشر و به نظم است، به قول خودش «جماعتی از دوستان را می دید که رغبتی تمام به سخن مشایخ طریقت داشتند و لذا التقاطی کرد از برای خویش و از برای دوستان.» در این مجموعه از جمنند نام هیچ یک از بزرگان اولیا و مشایخ از قلم نیفتاده است و لذا منبعی است گرانمایه برای اهل تحقیق در این زمینه.

در این کتاب، پس از معرفی کوتاه هر «ولی» در عبارت مُسجع و آهنگین، مقام و درجه‌ی او در میان اولیا ذکر شده و پس از آن نمونه‌هایی از رفتار و کردار و افکار و مخصوصاً گفتار او ذکر شده‌اند. در واقع در همه‌ی موارد تأکید عطار بر گفتار است، و قطعاً هدف او از این کار این بوده است که این گفتارها درس عملی برای دیگران و سرمشق آنان در زندگی باشند. کتاب به شکلی که در دسترس قرار دارد از دو بخش تشکیل شده است: (۱) بخش اصلی که حاوی گزارش احوال و افکار هفتاد و دو تن است؛ و (۲) بخش «تکمله» که احوال و اقوال بیست و پنج ولی در آن گنجانده شده است. یعنی که در مجموع نود و هفت نفر در این کتاب ذکر شده‌اند. اسامی آنان برحسب ترتیب حروف الفبا چنین است:

ابراهیم ادهم، ابراهیم خواص، ابراهیم رقی، ابراهیم شیبانی، ابن عطا، ابواسحاق کازرونی، ابوالحسن بوشنجی، ابوالحسن حُصری، ابوالحسن خرقانی، ابوالحسن صایغ، ابوالحسنین نوری، ابوالخیر اقطع، ابوالعباس سیّاری، ابوالعباس قصاب، ابوالعباس نهاوندی، ابوالفضل حسن، ابوالقاسم نصرآبادی، ابوبکر شبلّی، ابوبکر صیدلانی، ابوبکر کتّانی، ابوبکر واسطی، ابوبکر وراق، ابوتراب نخشی، ابوحازم مکی، ابوحفص حداد، ابوحمزه‌ی بغدادی، ابوحمزه‌ی خراسانی، ابوحنیفه، ابوسعید ابوالخیر، ابوسعید خراز، ابوسلیمان دارابی، ابوعبدالله بن جلا، ابوعبدالله محمد بن خفیف، ابوعلی ثقفی، ابوعلی جوزجانی، ابوعلی دقاق، ابوعمر و نُجید، ابومحمد جریری، ابومحمد زُوم، ابومحمد سرنش، ابونصر سراج، ابویوسف نهرجوری، احمد بن عاصم انطاکی، احمد حرب، احمد حواری، احمد خضرویه، احمد مُسروق، امام احمد حنبل، امام جعفر صادق (ع)، امام شافعی، امام محمد باقر، اویس قرنی، بایزید بسطامی، بشرحافی، بوعثمان حیری، بوعثمان مغربی، جعفر خُلّدی، جُئید بغدادی، حاتم اصم، حارث مُحاسِبی، حبیب عجمی، حسن بَصری، حسین منصور

حلاج، حمدون قصار، خيرنساچ، داوود طایبی، ذوالنون مصری، رابعه،
 سَری سَقطی، سفیان ثوری، سمعون مُحِب، سهل بن عبدالله تُستری، شاه
 شجاع کرمانی، شقیق بلخی، عبدالله تُروغَبَدی، عبدالله خُبیق، عبدالله
 مبارک، عبدالله مغربی، عبدالله مُنازل، عتبه الغلام، علی رودباری، علی
 سهل اصفهانی، عمرو بن عثمان مکی، فتح موصلی، فضیل عیاض،
 مالک دینار، محمد اسلام طوسی، محمد بن سَمَّاک، محمد بن علی ترمذی،
 محمد فضل، محمد واسع، معروف کرخی، قمشاد دینوری، منصور عَمَّار،
 یحیی معاد رازی، یوسف اسباط، یوسف بن حسین.

فهرست

۱۱	ذکر ابن محمد امام صادق (ع)
۱۹	ذکر اویس القرنی رضی الله عنه
۳۳	ذکر حسن بصری رحمه الله علیه
۵۵	ذکر مالک دینار رحمه الله علیه
۶۵	ذکر محمد بن واسع رحمه الله علیه
۶۹	ذکر حبیب عجمی رحمه الله علیه
۷۹	ذکر ابو حازم مکی رحمه الله علیه
۸۳	ذکر عتبہ بن الغلام رحمه الله علیه
۸۷	ذکر رابعه عدویہ رحمه الله علیہا
۱۰۷	ذکر فضیل عیاض رحمه الله علیه
۱۲۵	ذکر ابراهیم بن ادهم رحمه الله علیه
۱۵۵	ذکر بشر خافی رحمه الله علیه
۱۶۷	ذکر ذالنون مصری رحمه الله علیه
۱۹۵	ذکر بایزید بسطامی رحمه الله علیه
۲۵۳	ذکر عبد الله مبارک رحمه الله علیه
۲۶۷	ذکر سفیان ثوری قدس الله روحه
۲۷۹	ذکر شعیب بلخی رحمه الله علیه
۲۸۹	ذکر امام ابوحنیفه رضی الله عنه

- ٢٩٩ ذکر امام شافعی رضی اللہ عنہ
- ٣٠٧ ذکر امام احمد حنبل قدس اللہ روحہ
- ٣١٥ ذکر داود طائی قدس اللہ روحہ
- ٣٢٣ ذکر حارث محاسبی قدس اللہ روحہ
- ٣٢٩ ذکر ابوسلیمان دارائی قدس اللہ روحہ
- ٣٣٩ ذکر محمد بن سہاک قدس اللہ روحہ
- ٣٤٣ ذکر محمد اسلم الطوسی قدس اللہ روحہ
- ٣٤٧ ذکر احمد حریب قدس اللہ روحہ
- ٣٥٣ ذکر حاتم اصم قدس اللہ روحہ
- ٣٦٥ ذکر سہیل بن التستری قدس اللہ روحہ العزیز
- ٣٨٧ ذکر معروف کرخی رحمۃ اللہ علیہ
- ٣٩٥ ذکر سری سقطی قدس اللہ روحہ
- ٤٠٩ ذکر فتح موصلی قدس اللہ روحہ العزیز
- ٤١٣ ذکر احمد حواری قدس اللہ روحہ
- ٤١٧ ذکر احمد خضرویہ قدس اللہ روحہ العزیز
- ٤٢٧ ذکر ابوتراب نخشی قدس اللہ روحہ
- ٤٣٣ ذکر یحییٰ معاذ رازی قدس اللہ روحہ العزیز
- ٤٥١ ذکر شاہ شجاع کرمانی قدس اللہ روحہ
- ٤٥٩ ذکر یوسف بن الحسین قدس اللہ روحہ العزیز
- ٤٦٩ ذکر ابوحفص حداد قدس اللہ روحہ العزیز
- ٤٨١ ذکر حمدون قصاب قدس اللہ روحہ العزیز
- ٤٨٧ ذکر منصور عمار قدس اللہ روحہ العزیز
- ٤٩٣ ذکر جواب الانطاکی قدس اللہ روحہ العزیز
- ٤٩٧ ذکر عبد اللہ خبیق قدس اللہ روحہ العزیز
- ٤٩٩ ذکر جنید بغدادی قدس اللہ روحہ العزیز
- ٥٣٩ ذکر عمرو بن عثمان مکی قدس اللہ روحہ العزیز
- ٥٤٥ ذکر ابوسعید خراز قدس اللہ روحہ العزیز
- ٥٥٣ ذکر ابوالحسن نوری قدس اللہ روحہ العزیز

- ۵۶۵ ذکر یوعثمان حیرى قدس الله روحه العزيز
 ۵۷۵ ذکر ابو عبدالله بن الجلا قدس الله روحه العزيز
 ۵۷۹ ذکر ابو محمد زويم قدس الله روحه العزيز
 ۵۸۳ ذکر ابن عطا قدس الله روحه العزيز
 ۵۹۳ ذکر ابراهيم زقى قدس الله روحه العزيز
 ۵۹۵ ذکر يوسف اسباط قدس الله روحه العزيز
 ۵۹۹ ذکر ابو يعقوب النهري جوري قدس الله روحه العزيز
 ۶۰۳ ذکر سمعون محب قدس الله روحه العزيز
 ۶۰۷ ذکر ابو محمد مرتعش قدس الله روحه العزيز
 ۶۱۱ ذکر محمد فضل قدس الله روحه العزيز
 ۶۱۵ ذکر ابو الحسن بوشنجي قدس الله روحه العزيز
 ۶۱۹ ذکر محمد بن علي التريدي قدس الله روحه العزيز
 ۶۲۹ ذکر ابو الخير اقطع قدس الله روحه العزيز
 ۶۳۱ ذکر عبدالله تريعبدي قدس الله روحه العزيز
 ۶۳۵ ذکر ابو بكر وراق قدس الله روحه العزيز
 ۶۴۱ ذکر عبدالله منازل قدس الله روحه العزيز
 ۶۴۵ ذکر شيخ علي سهل اصفهاني قدس الله روحه العزيز
 ۶۴۹ ذکر خير نساج قدس الله روحه العزيز
 ۶۵۳ ذکر ابو حمزه خراساني قدس الله روحه العزيز
 ۶۵۷ ذکر احمد مسروق قدس الله روحه العزيز
 ۶۶۱ ذکر عبدالله مغربي قدس الله روحه العزيز
 ۶۶۵ ذکر ابو علي جوزجاني قدس الله روحه العزيز
 ۶۶۷ ذکر ابو بكر كتاني قدس الله روحه العزيز
 ۶۷۵ ذکر شيخ ابو عبدالله محمد بن الخفيف قدس الله روحه العزيز
 ۶۸۵ ذکر ابو محمد جريري قدس الله روحه العزيز
 ۶۸۹ ذکر حسين منصور حلاج قدس الله روحه العزيز
 ۷۰۳ ذکر متأخران از مشايخ كبار رحمة الله عليهم اجمعين
 ۷۱۵ ذکر شيخ مسشاد دينوري رحمة الله عليه

- ٧١٩..... ذكر شيخ ابي بكر شبلي رحمه الله عليه
- ٧٤٧..... ذكر ابونصر سراج رحمه الله عليه
- ٧٤٩..... ذكر شيخ ابوالعباس قصاب رحمه الله عليه
- ٧٥٥..... ذكر شيخ ابو علي دقاق رحمه الله عليه
- ٧٧١..... ذكر شيخ ابوالحسن خرقاني
- ٨٣٧..... ذكر شيخ ابراهيم شباني
- ٨٤١..... ذكر ابي بكر صيدلاني رحمه الله عليه
- ٨٤٥..... ذكر شيخ ابو حمزة بغدادى رحمه الله عليه
- ٨٥١..... ذكر شيخ ابو عمرو نجيده رحمه الله عليه
- ٨٥٥..... ذكر شيخ ابوالحسن الصايغ رحمه الله عليه
- ٨٥٧..... ذكر شيخ ابي بكر واسطى رحمه الله عليه
- ٨٧٧..... ذكر شيخ ابو علي ثقفى رحمه الله عليه
- ٨٨١..... ذكر شيخ جعفر خلدى رحمه الله عليه
- ٨٨٥..... ذكر شيخ علي روديبارى رحمه الله عليه
- ٨٩١..... ذكر شيخ ابوالحسن حصري رحمه الله عليه
- ٨٩٥..... ذكر شيخ ابواسحق شهريار كازرونى
- ٩١١..... ذكر ابوالعباس سيارى رحمه الله عليه
- ٩١٥..... ذكر شيخ ابو عثمان مغربى رحمه الله عليه
- ٩٢٣..... ذكر ابوالقاسم نصر آبادى رحمه الله
- ٩٣٣..... ذكر ابوالعباس نهاوندى رحمه الله عليه
- ٩٣٧..... ذكر شيخ ابوسعيد ابوالخير
- ٩٥٥..... ذكر شيخ ابوالفضل حسن
- ٩٥٩..... ذكر امام محمد باقر عليه الرحمه